

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ
ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีการดำเนินการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการวิจัย
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ
จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ
จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของครู ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และ
ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ

สมมติฐานการวิจัย

1. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ อยู่ในระดับมาก
ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียนแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการ ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 เฉพาะอำเภอบึงกาฬ จำนวนทั้งสิ้น 1,177 คน จำแนกเป็น ผู้อำนวยการ 55 คน ครู 537 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 585 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการ จำนวน 14 คน ครู จำนวน 132 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 144 คน รวมทั้งสิ้น 290 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย

ชุดที่ 1 แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และขนาดของโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 เฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ มีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบและ
จำแนกข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ตรวจสอบให้คะแนนแบบสอบถามในตอนต้นที่ 2 เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรม
จริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษา
เฉพาะกรณีโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

คำตอบ	คะแนนที่ได้
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

3. นำคะแนนที่ได้ ไปวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ ด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์
โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณ ซึ่งทำการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไป
เปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อหาระดับสภาพการดำเนินงานดังนี้ (บุญชม ศรี
สะอาด. 2543 : 96)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการดำเนินงานมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการดำเนินงานมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการดำเนินงานปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการดำเนินงานน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการดำเนินงานน้อยที่สุด

3.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของ
โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียน
ในอำเภอบึงกาฬ ตามสถานภาพ โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way
ANOVA) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเปรียบเทียบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ
เชฟเฟ้ (Sheffe')

3.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของ
โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนใน
อำเภอบึงกาฬ จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ t - test (Independent Samples)

4. วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลากร ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการประเมินผล

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า

ผู้อำนวยการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้าน ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านบุคลากร และด้านการประเมินผล

ครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการกำหนดนโยบาย

กรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านการกำหนดนโยบาย และด้านการประเมินผล

เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า

โรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยรวม

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านการกำหนดนโยบาย และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการประเมินผล

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านบุคลากร ด้านการประเมินผล และด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน

2. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 7 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ จัดให้มีการสวดมนต์ไหว้พระ อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสุดท้าย มีแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตามได้ และโรงเรียนกำหนดระเบียบเกี่ยวกับจรรยาบรรณเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน และอยู่ในระดับปานกลาง 5 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ จัดการประชุมร่วมกันกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มีการเชิญวิทยากรบุคคลภายนอกมาให้การอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และจัดประกวดนักเรียนที่มีจรรยาบรรณ ความประพฤติดีอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า

ผู้อำนวยการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตามได้ โรงเรียนกำหนดระเบียบเกี่ยวกับจรรยาบรรณเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน และจัดให้มีการสวดมนต์ไหว้พระ และอบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสุดท้าย อยู่ในระดับมาก 8 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ การจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูและนักเรียนที่มีจรรยาบรรณ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ และมีโครงการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ จัดให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษาและเข้าสอบธรรมสนามหลวงเป็นประจำทุกปี

ครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 11 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ จัดให้มีการ สวดมนต์ไหว้พระ อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสุดสัปดาห์ โรงเรียนกำหนดระเบียบ เกี่ยวกับจรรยาบรรณเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน และมีโครงการเข้าค่ายพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ จัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมครูและนักเรียน

กรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ จัดให้มีการสวดมนต์ไหว้พระ อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสุดสัปดาห์ มีแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตามได้ และการจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูและนักเรียนที่มีจรรยาบรรณ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า

โรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ใน ระดับมาก 8 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ จัดให้มีการสวด มนต์ไหว้พระ อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสุดสัปดาห์ โรงเรียนกำหนดระเบียบเกี่ยวกับ จรรยาบรรณเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน และมีแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตามได้ และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ จัดประกวดนักเรียนที่มีจรรยาบรรณ ความประพฤดีคืออย่าง

ต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมครูและนักเรียน และมี การเชิญวิทยากรบุคคลภายนอกมาให้การอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ใน ระดับมาก 7 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ จัดให้มีการสวด มนต์ไหว้พระ อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสุดสัปดาห์ มีแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตามได้ และการจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูและนักเรียนที่มี จรรยาบรรณ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และอยู่ในระดับปานกลาง 5 ข้อ เรียงลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จัดให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษาและเข้าสอบธรรมสนามหลวงเป็นประจำทุกปี และจัดประกวดนักเรียนที่มีจรรยาบรรณ ความประพฤติดีอย่างต่อเนื่อง

3. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการนำแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสอดคล้องเชื่อมโยงทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และอยู่ในระดับปานกลาง 7 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม มีการพัฒนาสื่อการเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมหลากหลายเหมาะสม และนิเทศกำกับติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า

ผู้อำนวยการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร มีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมทุกช่วงชั้น และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร

ครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 10 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ นำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และมีการนำแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้ครูได้ศึกษา และพัฒนาสื่อการเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ

กรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนของโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมภาคเช้าหน้าเสาธง และมีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรมนักเรียนในวันสุดท้ายอย่างเป็นระบบ และอยู่ในระดับปานกลาง 9 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นิมนต์พระสงฆ์มาบรรยายธรรมหรือให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ และมีการมอบหมายแต่งตั้งครูฝ่ายปกครองเพื่อกำกับติดตามดูแลนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน

เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า

โรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 10 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมภาคเช้าหน้าเสาธง และมีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรมนักเรียนหน้าเสาธงอย่างเป็นระบบ และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีโครงการจัดประกวดนักเรียนที่มีจรรยาบรรณที่ดีเด่น มีการจัดตั้งธนาคารความดีในโรงเรียน และเชิญราษฎ์ชาวบ้านมาบรรยายธรรมหรือให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติม

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 7 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรมนักเรียนหน้าเสาธงอย่างเป็นระบบ มีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรมนักเรียนในวันสุดท้ายอย่างเป็นระบบ และโรงเรียนจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และอยู่ในระดับปานกลาง 6 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ โรงเรียนจัดปฏิทินปฏิบัติงานด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

มีโครงการจัดประกวดนักเรียนที่มีจรรยาบรรณชาติเด่น และจัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

5. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านบุคลากร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 7 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรมนักเรียนในวันสุดสัปดาห์อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตหรือความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการประชุมครู ผู้ปกครองนักเรียน ร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ครูชายได้บวชพระเพื่อศึกษาพระธรรมในช่วงปิดภาคเรียน และสนับสนุนส่งเสริมให้ครูหญิงได้บวชชีพรามณ์เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมในช่วงปิดภาคเรียน

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า

ผู้อำนวยการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านบุคลากร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ คือ ส่งเสริมให้ครูสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก 8 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตหรือความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ สนับสนุนส่งเสริมให้ครูหญิงได้บวชชีพรามณ์เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมในช่วงปิดภาคเรียน

ครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านบุคลากร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 8 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้ครูสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ สนับสนุนส่งเสริมให้ครูชายได้บวชพระเพื่อศึกษาพระธรรมในช่วงปิดภาคเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ครูหญิงได้บวชชีพรามณ์เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมในช่วงปิดภาคเรียน

กรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนของโรงเรียน ด้านบุคลากร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้ครูสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียน ได้เรียนรู้วิถีชีวิตหรือความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ในระดับปานกลาง 5 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการมอบรางวัลหรือประกาศเกียรติคุณให้กับครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่ประพฤติตน เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน โรงเรียนมีโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับบุคลากรทางการศึกษา และมีการประชุมครู ผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันเพื่อ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า

โรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านบุคลากร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 8 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้ครูสอดแทรกเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียน ได้เรียนรู้วิถีชีวิตหรือ ความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในระดับ ปานกลาง 2 ข้อ คือ สนับสนุนส่งเสริมให้ครูชายได้บวชพระเพื่อศึกษาพระธรรมในช่วงปิด ภาคเรียน และสนับสนุนส่งเสริมให้ครูหญิงได้บวชชีพรามณ์เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม ในช่วงปิดภาคเรียน

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านบุคลากร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 6 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้ครูสอดแทรกเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้ อย่างต่อเนื่อง และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ โรงเรียนมีโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคลากรทางการศึกษา มีการ ประชุมครู ผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูชายได้บวชพระเพื่อศึกษาพระธรรมในช่วงปิดภาคเรียน

6. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นระยะ และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างหลากหลาย

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า

ผู้อำนวยการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างหลากหลาย รายงานการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนได้รับทราบ และส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครูเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 9 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทุกภาคเรียน และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างหลากหลาย และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ มีเครื่องมือประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

กรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นระยะ รายงานผลการประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างหลากหลาย

เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า

โรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ประเมิน

ความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นระยะ รายงานผลการประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างหลากหลาย และอยู่ในระดับปานกลาง 6 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ โรงเรียนประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทุกภาคเรียน นำผลการประเมินไปพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาคุณธรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนด้านการประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทุกภาคเรียน และประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาคุณธรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และอยู่ในระดับปานกลาง 7 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นระยะ รายงานผลการประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ และนำผลการประเมินไปพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

7. ผู้อำนวยการ ครู และกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันแล้ว ได้ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ้ (Sheffe) พบว่า ผู้อำนวยการกับครู ผู้อำนวยการกับกรรมการสถานศึกษา และครูกับกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า ผู้อำนวยการมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงกว่าครูและกรรมการสถานศึกษา ตามลำดับ

8. โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและด้านบุคลากร โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งสองด้าน ส่วนด้านอื่นๆ โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

9. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยเรียงลำดับความถี่ ดังนี้ ควรมี การส่งเสริมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักเรียนได้มี โอกาสใกล้ชิดกับศาสนา ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมนักเรียน ควรมีการวางแผนการ ดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างชัดเจน ควรมีการมอบหมายและแต่งตั้ง บุคลากรที่เหมาะสมเพื่อรับผิดชอบงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ควรมีการส่งเสริม และประกาศเกียรติคุณ ครู นักเรียนและบุคคลในชุมชนที่มีคุณธรรมจริยธรรม ควรมีการจัดทำ รายงานผลการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมในศึกษาเพื่อให้ชุมชนและหน่วยงานอื่น ได้รับ ทราบ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินงาน ควรมีการส่งเสริม และจัดหาวัสดุ อุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน และการได้รับขวัญและ กำลังใจจากผู้บริหารในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาคำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ผู้วิจัยมีข้อค้นพบและประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งเข้าไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หน่วยงานต้นสังกัด คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 (2549 : คำนำ) ซึ่งเป็นหน่วยงานทาง การศึกษา มีภารกิจจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตระหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมให้ทุกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียน วิถีพุทธในปีการศึกษา 2547 และจัดอบรมค่ายคุณธรรมนักเรียนทั้งในภาคเรียนปกติและปิด ภาคเรียน แต่จากผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการจัด การศึกษาของหน่วยงาน พบว่าในภาพรวมยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับผู้เรียนยังขาดคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และค่านิยมที่ดีงาม กระบวนการเรียนการสอนด้านคุณธรรมและค่านิยม ยังไม่บรรลุผลตามมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนจำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนา อย่างเร่งด่วน โรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

จึงได้ให้ความสำคัญและดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม และ มุ่งเน้นประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงจากการเข้าค่าย ปฏิบัติธรรม การฝึกสมาธิ โดยใช้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมจิตร อามาตย์มนตรี (2549 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ระดับปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 – ม.3) ของ สถานศึกษาในอำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ระดับปฏิบัติการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 – ม.3) ของสถานศึกษาในอำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ใน ระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีการปฏิบัติมากเป็นลำดับแรก คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ศึกษาการ ดำเนินการ ปัญหา สาเหตุ และการแก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของ โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมโดยตรง โรงเรียนได้ดำเนินการโดยการสอนรายวิชาที่มีเนื้อหาด้าน คุณธรรม จริยธรรม มีการใช้สื่อการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีการอบรมหน้าเสา ธง โดยครูแหวและครูที่ปรึกษา มีการอบรมประจำสัปดาห์โดยคณะกรรมการงานคุณธรรมและ จริยธรรมเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้การอบรม มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญอื่นๆ การจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตร แต่โรงเรียนขาดงบประมาณในการ ดำเนินการนักเรียนบางส่วนยังไม่มี การปฏิบัติตนตามเป้าหมาย เนื่องจากสื่อภายนอกมีอิทธิพล เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ มีการลอกเลียนแบบในตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม โรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยการให้คำแนะนำการเลือกสื่อวิทยุวิทยากรมาให้การอบรมมากขึ้น และจัดสรรงบประมาณให้เพิ่มเติม

2. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนด นโยบาย อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนในอำเภอบึงกาฬได้ดำเนินงานด้าน คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย โดยมีแผนปฏิบัติการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตามได้ โรงเรียนกำหนดระเบียบเกี่ยวกับจรรยา มารยาทเพื่อให้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน มีโครงการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน จัดการประชุมร่วมกันกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จัดให้มีการ สวดมนต์ไหว้พระ อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสุดท้ายสัปดาห์ จัดให้นักเรียนได้เรียนธรรม

ศึกษาและเข้าสอบธรรมสนามหลวงเป็นประจำทุกปี มีการเชิญวิทยากรบุคคลภายนอกมาให้ความอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จัดประกวดนักเรียนที่มีจรรยาบรรณ ความประพฤติดีอย่างต่อเนื่อง การจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูและนักเรียนที่มีจรรยาบรรณ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมครูและนักเรียน

3. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะ โรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬได้ดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน มีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมทุกช่วงชั้น จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้ครูได้ศึกษา มีการพัฒนาสื่อการเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมหลากหลายเหมาะสม พัฒนาสื่อการเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องเรื่องคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ประชาสัมพันธ์หลักสูตรการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม นิเทศกำกับติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสอดคล้องเชื่อมโยงทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการนำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร

4. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะ โรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ด้านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬได้ดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยจัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นิมนต์พระสงฆ์มาบรรยายธรรมหรือให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ เชิญปราชญ์ชาวบ้านมาบรรยายธรรมหรือให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติม โรงเรียนจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่งเสริมให้ครู นักเรียนไปแสดง

คนเป็นพุทธมามะกะที่วัดเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรมนักเรียนหน้าเสาธงอย่างเป็นระบบ มีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรมนักเรียนในวันสุดสัปดาห์อย่างเป็นระบบ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจัดปฏิทินปฏิบัติงานด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน มีการมอบหมายแต่งตั้งครูฝ่ายปกครองเพื่อกำกับติดตามดูแลนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน มีการจัดตั้งธนาคารความดีในโรงเรียน มีโครงการจัดประกวดนักเรียนที่มีจรรยาบรรณชาติเด่น จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมภาคเช้าหน้าเสาธง

5. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ด้านบุคลากร โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนในอำเภอบึงกาฬได้ดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยมีการส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีการบรรจุเรื่องการพัฒนาคุณธรรมของครูไว้ในแผนพัฒนาของโรงเรียน ส่งเสริมให้ครูสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตหรือความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนมีโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคลากรทางการศึกษา มีการประชุมครู ผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มีการมอบรางวัลหรือประกาศเกียรติคุณให้กับครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ครูชายได้บวชพระเพื่อศึกษาพระธรรมในช่วงปิดภาคเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ครูหญิงได้บวชชีพราหมณ์เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมในช่วงปิดภาคเรียน

6. การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในอำเภอบึงกาฬ ด้านการประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนในอำเภอบึงกาฬยังดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในด้านการประเมินผลไม่ดีพอ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครูเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีเครื่องมือประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทุกภาคเรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนมี

ส่วนร่วมในการประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นำผลการประเมินไปพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาคุณธรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รายงานการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนได้รับทราบ ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างหลากหลาย ประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นระยะ รายงานผลการประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ

7. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้อำนวยการ ครู และกรรมการสถานศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน โดยผู้อำนวยการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนมากกว่าครูและกรรมการสถานศึกษา และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนมากกว่ากรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้อำนวยการในฐานะของหัวหน้าสถานศึกษานั้นมีความจำเป็นต้องนำโรงเรียนพัฒนาบรรลุสู่เป้าหมายในทุกๆ ด้าน และในการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนั้น ผู้อำนวยการเป็นผู้รับนโยบายมาจากหน่วยงานต้นสังกัดคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 จากนั้นก็นำมาถ่ายทอดให้กับครูในโรงเรียน และร่วมกันวางแผนดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ทำให้ผู้บริหารได้รับทราบและเข้าใจการดำเนินงานในทุกขั้นตอน ทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานมากกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่คณะกรรมการสถานศึกษานั้นถือเป็นบุคลากรนอกสถานศึกษาในการดำเนินงานในหลายๆ ส่วน กรรมการสถานศึกษาอาจจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานน้อยกว่ากลุ่มผู้อำนวยการและครู สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เถวียน พันธุ์อนุ (2542 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียนผลการศึกษา พบว่า ประธานกรรมการโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ใน 3 ด้านที่เหลือนอกจากครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านมีความเมตตาครูค่าต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น ด้านมีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงานและด้านมองโลกในแง่ดี

8. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและด้านบุคลากร โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งสองด้าน ส่วนด้านอื่น ๆ โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จากการที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ได้มีนโยบายชัดเจนในการให้โรงเรียนได้ดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ โดยโครงการสำคัญในยุทธศาสตร์ คือ โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งโรงเรียนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กหรือโรงเรียนขนาดใหญ่ในอำเภอบึงกาฬ ซึ่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ได้นำนโยบายทั้งยุทธศาสตร์และโครงการต่าง ๆ มาปฏิบัติเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน จึงมีระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูโอภาสวีรคุณ (2546 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เห็นว่า ปัญหาการดำเนินงานปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศวิณี ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (2544 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของครูให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูที่อยู่โรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้วิจัยจึงขอ

เสนอแนะให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ควรเร่งรัด
ดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนดังนี้

1.1.1 มีแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตามได้

1.1.2 โรงเรียนกำหนดระเบียบเกี่ยวกับจรรยาบรรณเพื่อให้ นักเรียนได้
ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

1.1.3 จัดให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษาและเข้าสอบธรรมสนามหลวงเป็น
ประจำทุกปี

1.2 การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการจัด
หลักสูตรการเรียนการสอน ข้อที่มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ย
ต่ำสุด ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3
ควรเร่งรัดดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนดังนี้

1.2.1 มีการนำแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธมาใช้ในการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน

1.2.2 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร

1.3 การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการจัด
กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ข้อที่มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด
ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ได้
ศึกษาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนดังนี้

1.3.1 มีการมอบหมายแต่งตั้งให้ครูเวรหรือครูที่ปรึกษาปฏิบัติหน้าที่อบรม
นักเรียนในวันสุดสัปดาห์อย่างเป็นระบบ

1.3.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมภาคเช้าหน้าเสาธง

1.4 การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านบุคลากร
ข้อที่มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้โรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ได้ศึกษาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานด้าน
คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนดังนี้

1.4.1 ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง

1.4.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
จริยธรรมนักเรียน นอกจากนี้ได้พบข้อที่มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัย
จึงขอเสนอแนะให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ได้เร่งรัด
ปรับปรุงการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ดังนี้

1.4.3 สนับสนุนส่งเสริมให้ครูชายได้บวชพระเพื่อศึกษาพระธรรมในช่วงปิดภาคเรียน

1.4.4 สนับสนุนส่งเสริมให้ครูหญิงได้บวชชีพราหมณ์เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมในช่วงปิดภาคเรียน

1.5 การดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียน ด้านการประเมินผล มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ควรเร่งรัดดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนดังนี้

1.5.1 มีเครื่องมือประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน

1.5.2 เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ในผลการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีความแตกต่างในการดำเนินงานพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพของบุคลากร จึงขอเสนอแนะว่า ควรทำการศึกษาวิจัยในตัวแปรอื่นๆ อีกเพิ่มเติม เช่น เพศ อายุราชการ หรือสอบถามนักเรียนเพิ่มเติม เป็นต้น โดยผู้วิจัยขอเสนอแนะหัวข้อที่ควรทำวิจัยต่อเนื่องดังนี้

2.1 การประยุกต์ใช้วงจรเดมมิงในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

2.2 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

2.3 ผลลัพธ์และผลกระทบของสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในปัจจุบัน